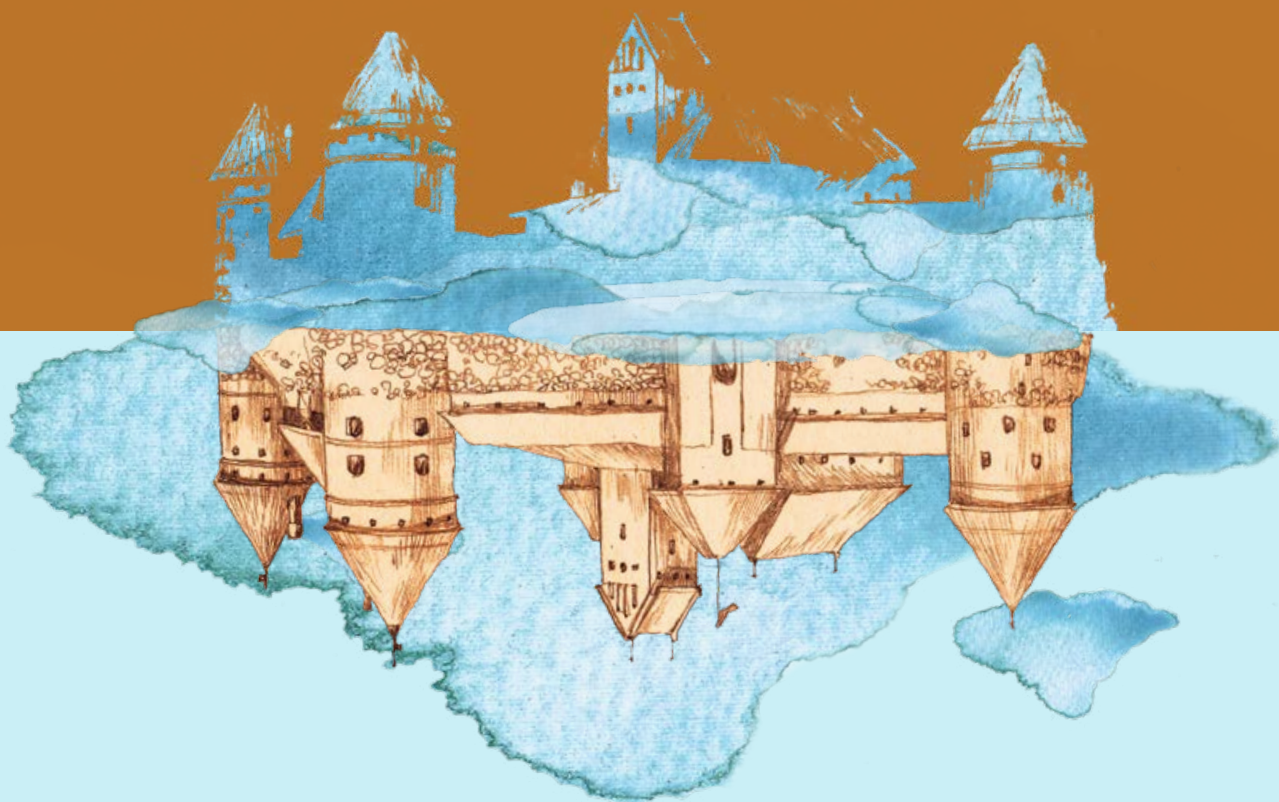
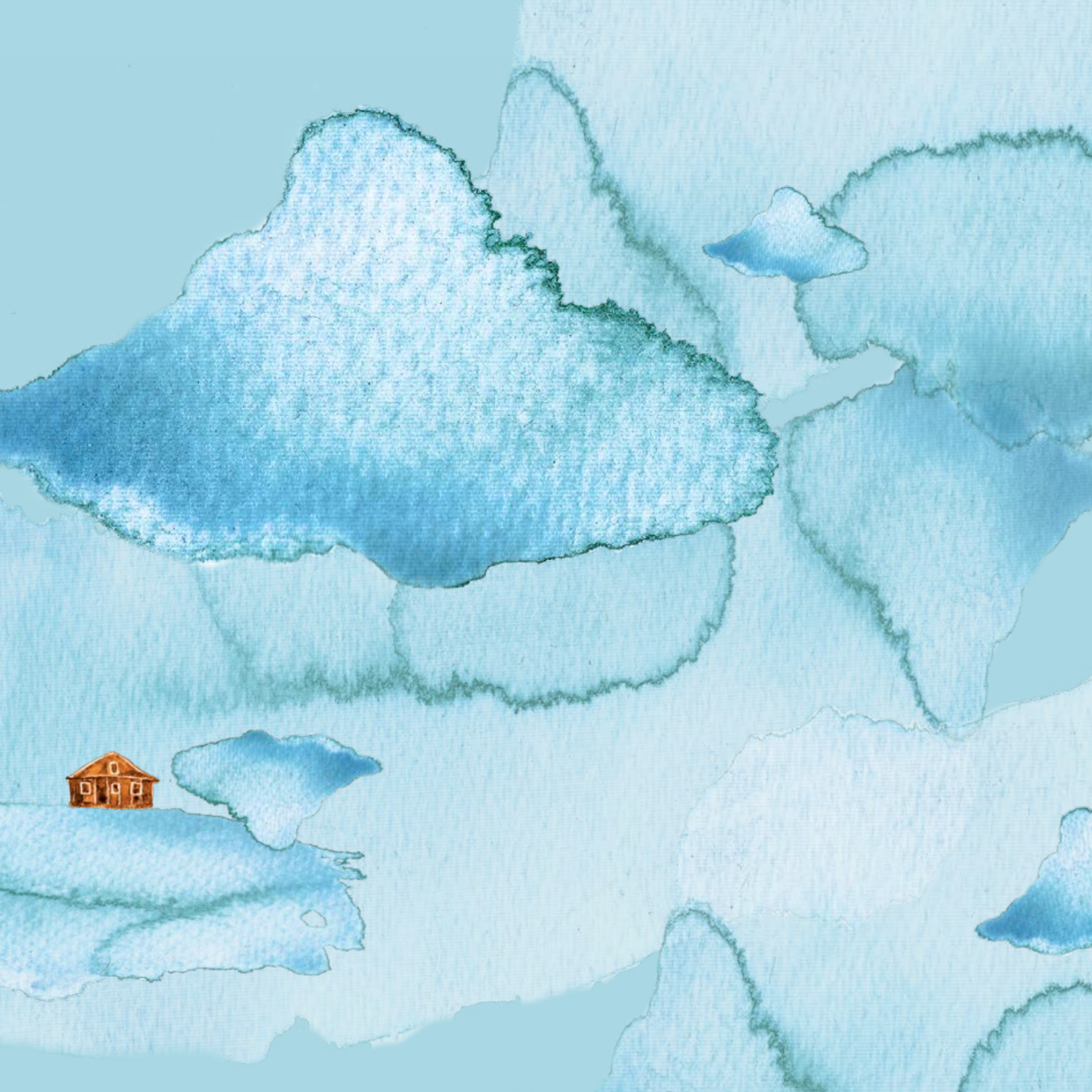

TRAKŲ APYLINKIŲ TAUTOSAKA

TRAKAI

EŽERŲ ATSPINDŽIUOSE:
LEGENDOS, PADAVIMAI, SAKMĖS

TRAKŲ APYLINKIŲ TAUTOSAKA

TRAKAI

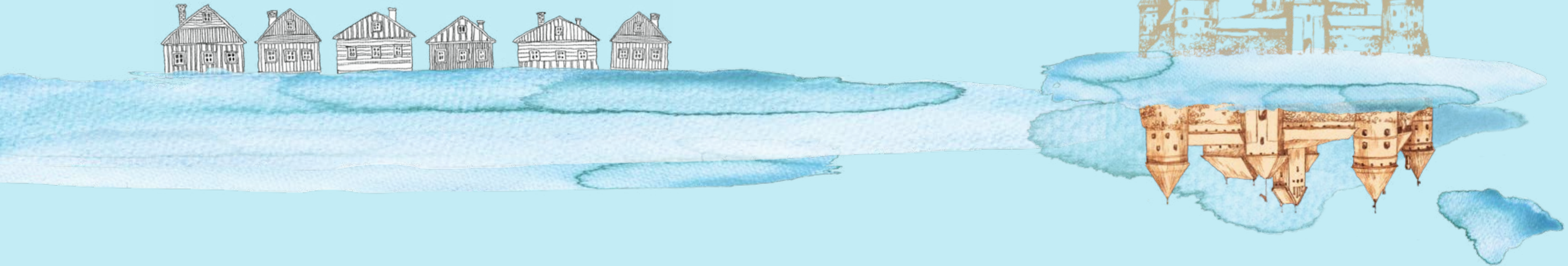
EŽERŲ ATSPINDŽIUOSE:
LEGENDOS, PADAVIMAI, SAKMĖS

Trakai, 2023

TRAKŲ APYLINKIŲ TAUTOSAKA

TRAKAI

EŽERŲ ATSPINDŽIUOSE:
LEGENDOS, PADAVIMAI, SAKMĖS

Sudarė

ALVYGA ZMEJEVSKIENĖ, KRISTINA STANKEVIČIENĖ

Iliustravo

NERINGA ŽUKAUSKAITĖ

TURINYS

Pratarmė	6
Pradžių pradžia. Kunigaikščiai ir Trakų pilies atsiradimas	10
Vytauto Didžiojo žirgas ir Trakų karaimai	12
Ežerai reikalauja aukų	18
Trakų ežerų salos ir nepaprasti įvykiai jose	22
Trakų lobiai	26
Požeminiai tuneliai Trakų ežeruose	32
Paslaptingi nutikimai Trakų pusiasalio kalne	40
Keliaujantys ežerai	44
Jaučiai Trakų ežeruose	46
Ypatingi akmenys	48
Įvairūs pasakojimai	52
Trakų žvejų prietarai	59
Šaltiniai, santrumpos	64

PRATARMĖ

Trakai, įsikūrę vaizdingose kalvose tarp ežerų, kurių atspindžiuose mirguliuoja Lietuvos pasididžiavimas – vienintelė Rytų Europoje Salos pilis – žadina mumyse galias pajautas. Senoji sostinė turi tarytum du etnokultūrinius veidus: vieną jų formuoja Trakų kaip Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės atminties vietos vaizdiniai, kitą – kasdienis žmonių gyvenimas. Tai simbolinė vadinamojo didžiojo tautos pasakojimo vieta, kur patiriamas ryšys su valstybės gimimo „didingųjų laikų“ etapu. Trakų kraštovaizdis ir istoriniai paminklai yra susieti su šio daugiakultūrio krašto vietinių gyventojų dvasiniu pasauliu, jo vertybėmis, su kažkada gyvavusiu mitiniu pasaulėvaizdžiu, kurio atšvaitai išliko šių apylinkių tautosakoje. Šis Trakų tautosakos rinkinys skiriamas plačiajam visuomenės ratui, besidominčiam senąja lietuvių pasaulėžiūra, istorija, mitologija ir vietovės unikalumu. Sudarant šį leidinį remtasi autentiška Lietuvių literatūros ir tautosakos institute saugoma bei kitų kraštotyrininkų surinkta rankraštine medžiaga. Leidiniui buvo atrinktos originaliausias, tik šiai vietai būdingos legendos, sakmės, padavimai ir prietarai, ryškiausiai atspindintys Trakų etnokultūrinį veidą. Leidinyje skelbiami autentiški, tarmiškai užrašyti tekstai ir jų vertimai.

Domėtis Trakų sakytinės tautosakos paveldu ir vietinių gyventojų kasdiene buitimi pradėta dar XIX a. Kadangi tikrieji Trakų gyventojai ilgą laiką kalbėjo ne lietuvių kalba, jų tautosaką, deja, mažai kas mūsų šalyje užrašinėjo. XIX–XX a. pradžioje lenkų spaudoje buvo publikuoti Trakų padavimai, o etnologė M. Znamierowka-Prufferowa yra užrašiusi dalį žvejų folkloro. 1936–1944 m. karaimai A. Šišmanas ir S. Firkovičius yra sudarę beletrizuotus Trakų padavimų rinkinius. Remiantis minėtu rankraščiu, 1994 m. išleistas leidinys „Trakų ežerų legendos“, kurio autorystė priskiriama G. Bogdel. Vėliau jis papildytas naujais minėtos autorės sukurtais pasakojimais ir nuo 1996 m. ne kartą perleistas pavadinimu „Trakų krašto legendos ir pasakos“. Šios knygelės yra vieninteliai išimtinai Trakų tautosakai priskirtini leidiniai. Trakų krašto tautosaką aktyviai užrašinėjo B. Kerbelytė, J. Kulikienė, V. Vaitkevičius, L. Leparskienė. Jų surinkta medžiaga saugoma Lietuvių literatūros ir tautosakos

institute bei Trakų rajono savivaldybės viešojoje bibliotekoje. Nedidelė dalis šios medžiagos publikuota leidiniuose „Tautosakos darbai“. Didžioji dalis surinktos autentiškos tautosakos nebuvo publikuota ir nėra pažįstama plačiajai visuomenei, todėl Trakų praeičiai ir jos nematerialiajam paveldui itin svarbus šis tautosakos rinkinys „Trakai ežerų atspindžiuose: legendos, padavimai, sakmės“, atspindintis autentišką vietinių gyventojų mąstyseną, pasaulėvaizdį, taip pat ir tarmę. Leidinys papildytas QR kodais, kuriuose rasite autentišką Trakų apylinkių muzikinį folklorą (10 dainų) ir senąsias miesto fotografijas, saugomas Trakų istorijos muziejaus fonduose. Tikime, kad knyga turės ilgalaikę išliekamąją vertę, skatins jaunąją kartą domėtis žodinės ir muzikinės tradicijos lobynu, kuriame glūdi mūsų protėvių pasaulėžiūra ir pajauta. Atsisakome beletrizuotų legendų, sakmių, pasakojimų ir remdami si autentišką medžiaga siekiame pateikti ir suformuoti realų vietovės etnokultūrinį įvaizdį.

Esame nepaprastai dėkingi projekto dalyviams, partneriams, kolegoms, rėmusiems idėjomis, prasmingais darbais ar tiesiog pozityviu palaikymu. Nuoširdžiai dėkojame Lietuvių literatūros ir tautosakos institutui, Trakų rajono savivaldybės viešajai bibliotekai, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Muzikinio folkloro archyvui, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Etnomuzikologijos katedros vedėjai habil. dr. Daivai Vyčinienei, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Sakytinės tautosakos skyriaus mokslininkei habil. dr. Nijolei Laurinkienei, leidinio dailininkei Neringai Žukauskaitei. Ačiū visiems, kurie vienaip ar kitaip prisidėjo prie šio leidinio atsiradimo.

Knygos leidybą finansavo Lietuvos kultūros taryba.

Trakų istorijos muziejus

PRADŽIŲ PRADŽIA

KUNIGAİKŠČIAI IR TRAKŲ PILIES ATSIRADIMAS

Vieną kartą išvyko didysis kunigaikštis Gediminas iš sostinės Kernavės medžioti už penkių mylių už Vilijos upės ir rado girioje gražų kalną, ažuolynų ir lygumų apsuptą. Ir patiko jam didžiai ir jis apsigyveno tenai, ir įkūrė miestą, ir davė jam Trakų vardą, kur dabar senieji Trakai, ir iš Kernavės perkėlė savo sostinę į Trakus.

*Lietuvių literatūros istorijos chrestomatija, redagavo K. Korsakas ir J. Lebedys.
Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1957, p. 20*

KĘSTUTIS, VIEŠPATAUDAMAS...

Kęstutis, viešpataudamas Trakuose ir Žemaičiuose, išgirdo [esant] Palangoje mergelę, vardu Birutę, kuri pagonišku papročiu buvo pasižadėjusi savo dievams išsaugoti skaistybę ir pati buvo žmonių garbinama kaip dievaitė.

Nuvyko [tenai] pats didysis kunigaikštis Kęstutis, ir patiko didžiajam kunigaikščiui mergaitė, nes buvo graži ir protinga. Ir prašė ją, kad būtų jo žmona. Ir ji nenorėjo sutikti, ir atsisakė, nes esanti pasižadėjusi savo dievams išsaugoti skaistybę iki mirties. Ir kunigaikštis Kęstutis jėga paėmė ją iš tos vietos, ir su didžia pagarba palydėjo ją į savo sostinę, į Trakus, ir sukvietęs savo brolius iškėlė su savo broliais dideles vestuves ir paėmė tą mergelę Birutę sau žmona.

*Bychovco kronika, 1520–1530, in: Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai, sudarė Norbertas Vėlius,
t. II: XVI a. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2001, p. 382*

Lietuvos Didysis kunigaikštis Kęstutis turėjo dvi mylimąsias. Viena buvo vardu Ieva, o kita Ona. Viena gyvenusi Vievio apylinkėse, kita Onuškiu. Iš jų vardų kilo dabartinių – Vievio ir Onuškiu pavadinimai.

D. Kazlauskas, Onuškiu, Trakų žemė, 1993, Nr. 10-11, p. 5

VYTAUTO DIDŽIOJO ŽIRGAS IR TRAKŲ KARAIMAI

VYTAUTO DIDŽIOJO ŽIRGAS GELBSTI NUO POTVYNIO

[...] Kad buvo šalta šalta žiema. Daug sniego, ežerai užšalę. Ir pavasarį, kada saulutė pašildė tą sniegą, pradėjo sniegas tirpti, ledai pradėjo tirpti, ir vanduo ežeruose kilo kilo kilo – i apsėmė karaimų namus. I va šitoj Karaimščiznoj buvo potvynis. Vyrai buvo kare. Moterys su vaikais, senoliai nuplaukė pas Vytautą prašyti pagalbos. Vytautas pakinkė žirgą, atjojo į karaimų gyvenvietę. I tikrai mato, kad apsemta visa Karaimščizna – tik kaminai matosi. Ir tuo metu žirgas pradėjo gerti tą vandenį – gėrė gėrė gėrė gėrė, vanduo nusmuko nusmuko nusmuko, pasirodė namai. Ir Vytautas, reiškia, nujojo toliau už Rėkalnės, žirgas nusilengvino, ir naujas ežeras prie Trakų pasirodė. Ir išgelbėjo, reiškias, tuos žmones nuo potvynio.

Šitas... – Akmenė ežeras.

Michailas Zajančkovskis, 86 m., Trakai. Užrašė ir iššifravo 2008 m. Lina Sokolovaitė. LTRF cd 1312

LEGENDINIS VYTAUTO DIDŽIOJO ŽIRGAS

Klausykit, tai – girdėjot gal šitą legendą apie žirgą [...]? Vot čia kad, reiškia, karaimai vyrai išėjo [...] nu, kaip Vytautas atvežė, ir čia jau visi [karaimai] gyveno kaip sargybiniai [...]. Ir, reiškia, išėjo į karą ir liko moterys su vaikais. Ir pavasarį potvynis pasidarė, ežeras kilo ir užliejo visą tą karaimų gatvę, viską [...]. Ir, reiškia, nuėjo pas Vytautą, prašo:

– Gelbėkit mus! Mūsų vyrų nėra, gelbėkit!

Ir, šitas, Vytautas atvažiavo su savo žirgu. Ir žirgas gerė gerė gerė gerė šitą vandenį ir visą išgėrė. Pasidarė sausa ir jis tada nuvažiavo. O ten, kur mūsų kapai, [...] tiesiai į kairę eina kelias į tą [...] kaimą, nu kaip jisai – Naujasodis, į Naujasodį eina tas kelias. Ir jis, reiškia, nuvažiavo ten, kur mūsų kapinės, ir miškas – priešais kur Totoriškos. Ten sprogo šitas žirgas ir išsiliejo ežeras. Ten dabar yra ežeras. Ir lenkų laikais jis vadindavosi Gnilo Jezioro. Ir ten tikrai toksai kvapas, žinot taip... Ten nei valčių, nei nieko – tiktai žolė tokia ir vot ežeras – kad čia nuo Vytauto to žirgo.

[...] Jis ten sprogo ir pasidarė ežeras ir už tai vadindavo tą ežerą Gnilo Jezioro. Jis ten mažas, prie Totoriškių. Jis tiesiog toks kaip tvenkinys ir ten tikrai kvapas būdavo toksai, žinot. Žalia visur aplink, jis gal ir negilus buvo. Ten, vienu žodžiu, nenaudojosi, kad ten ežeras buvo, kad ten valtį turėt ar ką. Ten yra toks tvenkinys. Kad, reiškia, sprogo jau...

Užrašytojos pastaba: Šitas ežerėlis neturi oficialaus pavadinimo ir yra netoli Plomėnų ežero. Lydija Maškėvič, 86 m., Trakai. Užrašė 2008 m. Lina Sokolovaitė ir Vykintas Vaitkevičius. LTRF cd 1310

VYTAUTO DIDŽIOJO ŽIRGAS IR TRAKŲ KARAIMAI

Kartą pavasarį Trakuose buvo didelis potvynis – iš Galvės ir Totoriškių vienas ežeras pasidarė. Vanduo užliejo karaimų daržus, jau pasiekė ir trobų langus, pagaliau ir stogus. Tuo metu namie buvo vienos moterys su vaikais ir seniais: vyrai buvo išvykę į žygį. Moterys ir seniai valtimis nuplaukė į pilį pas kunigaikštį Vytautą ir prašė gelbėti. Vytautas pasakė:

– Nebijokite! Eikite, aš greitai būsiu tarp jūsų!

Veikiai žmonės pamatė Vytautą jojantį ant savo žirgo. Vytautas ėmė girdyti žirgą. Ir stebuklas – žirgui geriant, iškilo namų stogai, štai ir daržai pasirodė. Jie tuoj išdžiūvo, jau ir agurkai sužaliavo!

Besistebėdami žmonės nepajuto, kaip kunigaikštis nujojo. Kitą rytą jie pamatė, kad prie Trakų atsirado naujas ežeras, kurio vanduo turėjo žirgo kvapą. Sako, taip atsiradęs Plomėnų ežeras.

Mykolas Tinfaivičius, užrašė 1971 m. Bronislava Kerbelytė, Tautosakos darbai, t. II (IX), Nr. 1, p. 208

PLOMĖNŲ EŽERO KILMĖ

Nu dar yra *Plomiančik* – Plomianų [ežeras], kur Vytauto arklys pridarė (juokiasi). Šitą žinote.

Vėl čia visi tą patį pasakoja. Čia nieko naujo. Kai buvo potvynis, užliejo Trakus. Ir paprašė Vytauto ką nors daryti moterys karaimų. Ir jis su arkliu nuvažiavo ten. Tas išgėrė tą [potvynio vandenį] čia, Trakuose. Išgėrė vandenį ir nuėjo ten, kur ta Plomiančik (juokiasi) – ir ten paleido. Pasidarė ežeras būk tai su kvapu biški tokiu. Va toks va. Legenda tokia yra.

Josefas Firkovičius, 83 m., Trakai. Užrašė ir iššifravo 2008 m. Lina Sokolovaitė. LTRF cd 1314

EŽERAI REIKALAUJA AUKŲ

GALVĖS EŽERAS

Atsirado ežeras, raiškias, dar iš senovinių laikų, iš šitų ledynų. O paskui jau, kaip pradėjo žmonės čia kurentis [kurtis] [...]. Ir Galvės ežeras, sako, kad buvo čia. [...] Nukirsta galva ant Galvės ežero ir galva įmesta į ežerą – ir dėl to Galvė. Čia galva. Nuo to prasidėjo pavadinimas, reiškias, šito ežero Galvės.

Yra toks patarimas, kad, reiškia, rudenį neužšąla ežeras, kol toliau kas nepaskendo. Bet taip ir yra, kiekvienais metais kas nors paskęsta: vienas, du ar trys. Ir paskui pavasari, kaip pradeda tirpti ledai, tai irgi atleidžia ežerą ir nutirpsta ledai, pasilieka, raiškias, jau be šitos ežeras.

[O čia žmogus turi paskęsti, ar gali ir gyvūnas?] Žmogus būdavo, jo daugiausiai. Daugiausiai tai rybokai eina žvejot tokie kaip aš žvejavau, kol dar galima vaikščioti – dar eini.

Josefas Firkovičius, 83 m., Trakai. Užrašė ir iššifravo 2008 m. Lina Sokolovaitė. LTRF cd 1314

GALVĖS EŽERAS NEUŽŠĄLA BE GALVOS

[...] Yra tokia legenda, kad ir aiškino dar mum, dar [iš] vaikystės, kodėl Galvė. Reiškia, nuo lietuviško žodžio galva, kad ežeras neužšals, kol nepaims galvos, ir neištirps, kol nepaims galvos. Vot, ir būtinai turi kas nors nuskęsti. [...] Taip. Žmogus nuskęsta – reiškia, vot ir užšals.

Lydija Maškevič, 86 m., Trakai. Užrašė 2008 m. Lina Sokolovaitė ir Vykintas Vaitkevičius. LTRF cd 1310

GALVĖ REIKALAUJA AUKŲ

Kiekvienais metais čia tai pastoviai, vaikeliai, nuskęsta rudenį žmogus į Trakų ežerą. Ir pavasarį. Tai kiek aš gyvenu, tiek nuskęsta. Ar atvažiuojantį, ar iš Trakų, ar iš nu... Vis tiek turi nuskęsti: rudenį ir pavasarį.

Turbūt reikalauja aukų. Turbūt. [...] O ko tokio reikalauja, vaikeliai. Būtinai, nu būtinai, [...] kad rudenį ir pavasarį nuskęsta, vat. Ir gaisras. Mažai kada nebūna Trakuose gaisro.

Nu vo taip. Tokia tokia tokia vieta, tokia legenda.

Bronė Strasevičiūtė (Karpovič), g. 1932 m., Meglinų k., Semeliškių apyl. Trakuose gyvena nuo 1949 m. Užrašė 2008 m. ir įrašus iššifravo Lina Sokolovaitė. LTRF cd 1315-02

GALVĖS EŽERAS NEUŽŠĀLA BE AUKOS

Galvės ežeras neužšąla, kol nesulaukia žmogaus aukos. [...], žinoma, žmogaus aukos.

Piotr Karpovič, g. 1933 m., Varnikų k., Trakų apyl. Užrašė 2008–2010 m. (rusų k. ir vietos lenkų dialektu) ir įrašus iššifravo Lina Sokolovaitė. LTRF cd 1315

LEGENDA APIE TRAKŲ EŽERĄ

Dar žinoma legenda apie Trakų ežerą, kad jis neužšąla, kol negauna aukos, kol kas nors nenuskęsta.

Kurtz J., Wycieczka do Trok. Biblioteka Warszawska – 1847, p. 421 (Iš lenkų kalbos išvertė Trakų r. sav. viešosios bibliotekos kraštotyros skyriaus vedėja Jadvyga Kulikienė)

TRAKŲ EŽERŲ SALOS IR NEPAPRASTI ĮVYKIAI JOSE

ATSISKYRĖLIO SALA

Ten iš tikrųjų gyveno atsiskyrelis. Vėliau norėjo jį nunuodyti. Na, atvežė į svečius gerus žmones, bet jis kažkam trukdė, norėjo jį nunuodyti. Atvežė vaišių ir degtinės, su nuodais. Ir jis vis palikdavo viską, visas vaišes. Jis arba pirkdavo, arba gaudavo iš tų, kuriuos gerai pažinojo, – tą ir vartojo. O viską, kas svetima, nepažįstama, – palikdavo. Ir kai jie atvyko, jis juos tuo pavaišino (juokiasi), o jų sielas atidavė Dievui arba velniui atidavė. Jau seniai, seniai tai buvo. Tie senoliai apie tai pasakojo... Jie apsinuodijo savo vaišėmis.

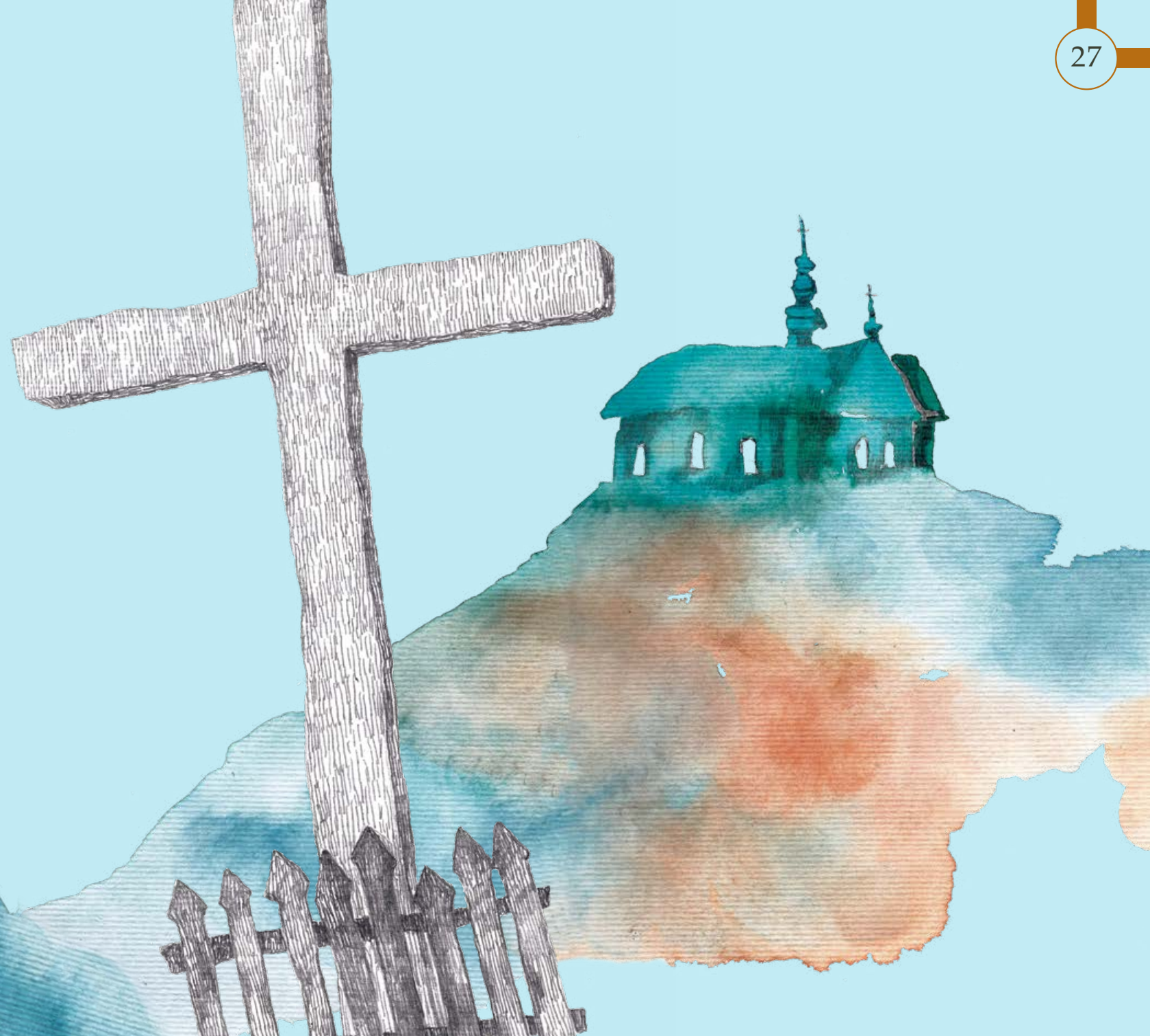
Piotr Karpovič, g. 1933 m., Varnikų k., Trakų apyl. Užrašė 2008–2010 m. duomenys (rusų k. ir vietos lenkų dialektu) ir įrašus iššifravo Lina Sokolovaitė. LTRF cd 1316-19

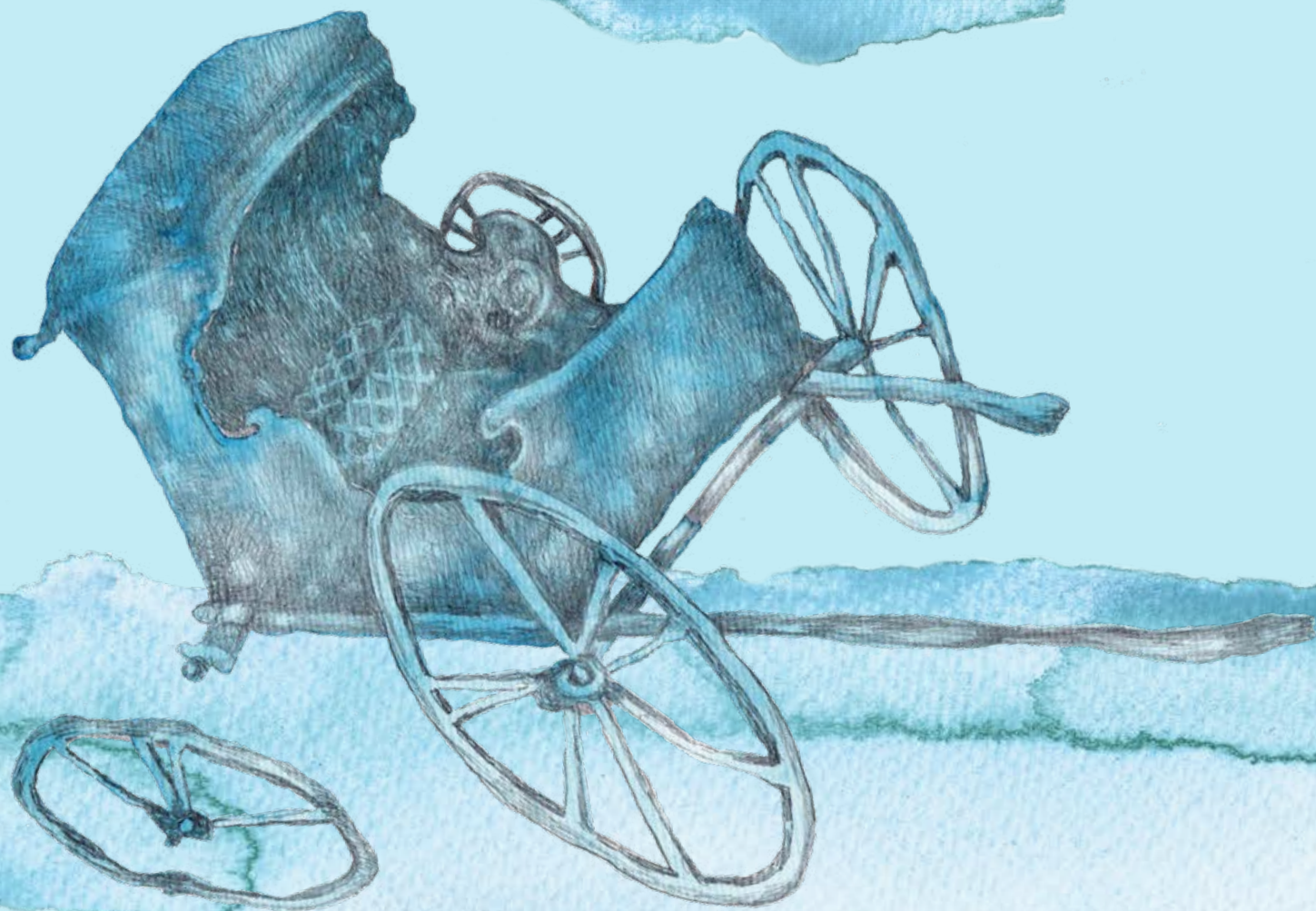
GALVĖS EŽERO SALA „KRISTOVKA“

[...] Na, šičia buvo Karaimka, o ten buvo Kristovka. Ir rusiškai taip pavadindavo, ir lenkiškai – Kristovka. Kodėl? Todėl, kad savo laikais ten buvo bažnyčia, ir ten visą laiką, kaip aš atsimenu, visada buvo kryžius didelis. Ir ten visada mes, nu, tiltų nebuvo, visada tėvelis grįžta iš darbo, ir mes einam, važiuojam ten maudytis. [...] A, šita, įvažiuodavom ten, kad ten labai geras krantas toksai buvo, negilus, kadangi mama nemokėjo plaukti... Tėvelis labai gerai plaukė, mama – ne... Tai šitas, ten mes visada sėdėdavome, ten labai gražus krantas toks ir irgi aikštelė, ant tos aikštelės, aš labai gerai atsimenu – stovėjo kryžius. [...] Visą laiką, iki rusų turbūt, buvo tas kryžius, kol jo rusai nepanaikino. Tai, šita, Kristovka, nuo žodžio, reiškia, – „kšyž“ ... Gal čia ir rusiškai, kadangi „krest“, suprantat, vot „krest“ – Krestovka.

Lydijs Maškėvič, 86 m., Trakai. Užrašė 2008 m. Lina Sokolovaitė ir Vykintas Vaitkevičius. LTRF cd 1310

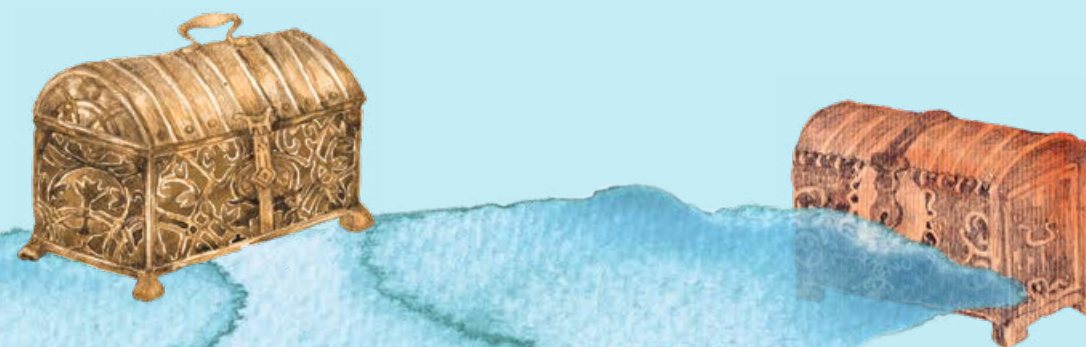
TRAKŲ LOBIAI

LOBIS IR UŽKEIKTA MERGELĖ

Išvažiavus iš Trakų per geležinį tiltą [Rėkalnės link], kai baigiasi skalaujantys Trakus ežerai – iš kairės pusės miške yra ežeras, sujungtas su nedideliu upeliu. Kalbama, kad kažkurio Trakų užpuolimo metu, o gal dar Kryžiuočių laikais, kunigaikštytė ar šiaip turtinga panelė, surinkusi savo turtą, bėgo iš miesto ketvertu žirgų pakinkyta karieta. Nežinoma, vijosi ją kas ar ne. Tik yra žinoma, kad su visais arkliais įvažiavo į ežerą. Iki šios dienos ten stovi ta karieta. Vienas drąsuolis bandė su kabliais užkabinti karietą ir iškelti, bet vanduo susidrumstė ir sumanymas nepavyko. Kai ežeras ramus, sako, matyti karieta su dviem didelėmis skryniomis.

Kurtz J., Wycieczka do Trok. Biblioteka Warszawska – 1847, p. 421 (iš lenkų kalbos išvertė Trakų r. sav. viešosios bibliotekos kraštotyros skyriaus vedėja Jadvyga Kulikiene)

UŽKEIKTA KARALAITĖ TRAKUOSE

Tai šiuolaikiškai skambanti legenda: Dominikonų kalne (už Dominikonų vienuolyno), o tikriau slaptoje požeminėje pagonių dievo Alaibo šventykloje, nežinia kelintą amžių ten slepiama užkeikta karalaitė. Ji saugo daugybę aukso ir sidabro. Apie tai sklinda kalbos tarp žmonių ir pasitaiko gobšų. Išdrįsę lįsti į požemius lobių pasisemti – niekad nebegriždavo.

Kartą vienas dominikonas susapnavo tokį sapną: kažkokia būtybė jam pasakoja, jog jam gerai žinoma apie nepaprastus lobius kalno požemiuose ir šalia jų kankinasi karalaitė. Jei atlaikysi mišias ant to kalno už jos nuodėmingą sielą – išgelbėsi ją, o turtai tau atiteks. Viena būtina sąlyga: atlikti mišių ceremoniją iki galo, kaip pridera, bet nieko nepamiršti, kas reikalinga mišių apeigoms, nes pakartot antrą kartą nebus leista ir neišgelbėsi karalaitės – negausi lobių.

Kurtz J., Wycieczka do Trok. Biblioteka Warszawska – 1847, p. 421 (Iš lenkų kalbos išvertė Trakų r. sav. viešosios bibliotekos kraštotyros skyriaus vedėja Jadvyga Kulikienė)

PASIRODŽIUSI UGNELE

Ugnelė kūrenosi Miglinuose. Žmonės aiškino, kad ten lobis. O čia Trakuose taip pat, čia einant į Vornikus... Tai čia vyro seseriai pasirodė. Jinai karves vedė į laukus, tai jau pasirodė ugnelė ta. Nu tai jinai priėjo – taip pat nieko, užgeso. Nekasė ten, nieko neieškojo, bet čia pasirodė jai. [Kalbėjot, kad ten kažkur turėtų būti lobis?] Taip, tiesa. Lobis, auksas galėjo būt (juokias). Bet niekas nerado. Niekas neieškojo.

Bronė Strasevičiūtė (Karpovič), g. 1932 m., Meglinų k., Semeliškių apyl. Trakuose gyvena nuo 1949 m. Užrašė 2008 m. ir įrašus iššifravo Lina Sokolovaitė. LTRF cd 1315-03

PASKENDUSI SKRYNIA

[O ką sakė apie skrynią?] Nežinau, taigi, ką jie sakė. Sakė, kad skrynja – kunigaikščių lobis. Lobis buvo palaidotas ežere už pilies, Liepinės giliausioje vietoje. Ten skrynja su brangenybėmis (juokiasi). Štai toks pokalbis buvo. Kad tai paskendęs lobis – kunigaikščio lobis. Vežė, ledas įlūžo. [Taigi, kokia tai giliausia vieta?] Papilė. [Papilė? Galvės ežere?] Nuo pilies. Pilies lobius vežė.

Piotr Karpovič, g. 1933 m., Varnikų k., Trakų apyl. Užrašė 2008–2010 m. (rusų k. ir vietos lenkų dialektu) ir įrašus iššifravo Lina Sokolovaitė. LTRF cd 1316-15

PASKENDUSI BIRUTĖS SKRYNIA

Skrynja, sako, kad buvo brangenybių [...]. [Birutė] išplaukė, iš valties ir įmetė į ežerą [skrynią]. Ir kiekvienais metais per tokį laiką išplaukia – ir [žmonės] mato, bet niekas paimti negali. Nu, ir ji, reiškias, ežeruose ten ir ant dugno kažkur (pateikėjas juokiasi) sėdi, guli.

Nu, kad čia Birutės buvo šitie papuošalai.

Josefas Firkovičius, 83 m., Trakai. Užrašė ir iššifravo 2008 m. Lina Sokolovaitė. LTRF cd 1314

UŽBURTOJI SKRYNIA

Kitados girdėjau žmones sakant: „Jei labai daug pinigų turėsi, pirk nenykstančių, nedylančių daiktų ir puošmenų“. Taip ir padarydavo tie, kas lengva ranka didelius pinigus samstė. O baimindamiesi dėl tų turtų, patykomis vis slapstė juos nuo svetimų akių. Tie lobiai vadinasi „chazna“. Apie tokį lobį Trakų karaimai mena seną pasaką. Ji byloja, kad Trakų mieste, Galvės ežero dugne, nugramzdinta daugiau nei prieš pusę tūkstantmečio slūgstanti geležinė skrynia, pilna brangakmenių, auksinių, sidabrinių, žalvarinių, gintarinių daiktų, galybės pinigų, žiedų, auskarų, segių ir kitokio gero. Šviesiomis mėnesėtomis naktimis geležinė lobių skrynia iškylanti vandens paviršiun, bet aušrai dar neišbrėškus ir vėl nugrimzta dugnan.

Ne vienas žvejys, o ir šiaip koks praturtėti panūdęs žmogus, vis plūkęsis su ta skrynia, krantan ištraukti mėginęs. Bet apyaušriu skrynia, baidi josios sunkybė, tinklus, virves sutraukydavusi, kobinius išlauždavusi, ir svyrinėdama palengva ten, kur buvusi, nunirdavusi. Ežero plynė purslų, spiečiais pašiurdavusi, paskui bangomis pasišiaušdavusi – paliudydama skrynią jau liečiant ežero gelmės dumbluotą dugną.

Po tokių naktų vyrai dvėsuodami pasakojo, neva skrynia esanti prie dugno akmenų geležinėmis grandinėmis prirakinta, senovės Lietuvos valstybės spaudais neva užantspauduota, užbūrė kunigai ją, puikiosios undinės sergstinčios.

Ta geležinė skrynia ir dabar vis paviršiun išnyranti, paskui ir vėl į vandenių gelmes panyranti, ir niekas nepajėgia jos į krantą ištraukti.

TRAKŲ KARAIMŲ PADAIVIMAI, rankraštis. Surinko ir užrašė Simonas Firkovičius 1992 m. Saugoma Trakų r. sav. viešosios bibliotekos Kraštytyros skyriuje.

KUNIGAİKŠTIENĖS LOBIS

Kai vaidijosi Lietuvos kunigaikštis Skirgaila su Švitrigaila, jie susimušė prie Pabaisko. Tada viena tų kunigaikštienių savo lobį vežė čia per Nerį iš Kernavės į Trakus. To lobiai žvalgai perėjo Nerį ir ten miškuose rado besislapstančią priešininko kariuomenę. Tada jie sugrįžo atgal į Kernavę, to kunigaikštienės turto nebevežė, bet paslėpė apie Kernavę. Žmonės pasakojo, kad prieš Kernavės brastą per Nerį kalnuose tas lobis užkastas. Kai kurie žmonės sakėsi matę tą kunigaikštienės lobį naktim degant. Ėjo ieškoti, bet nerado.

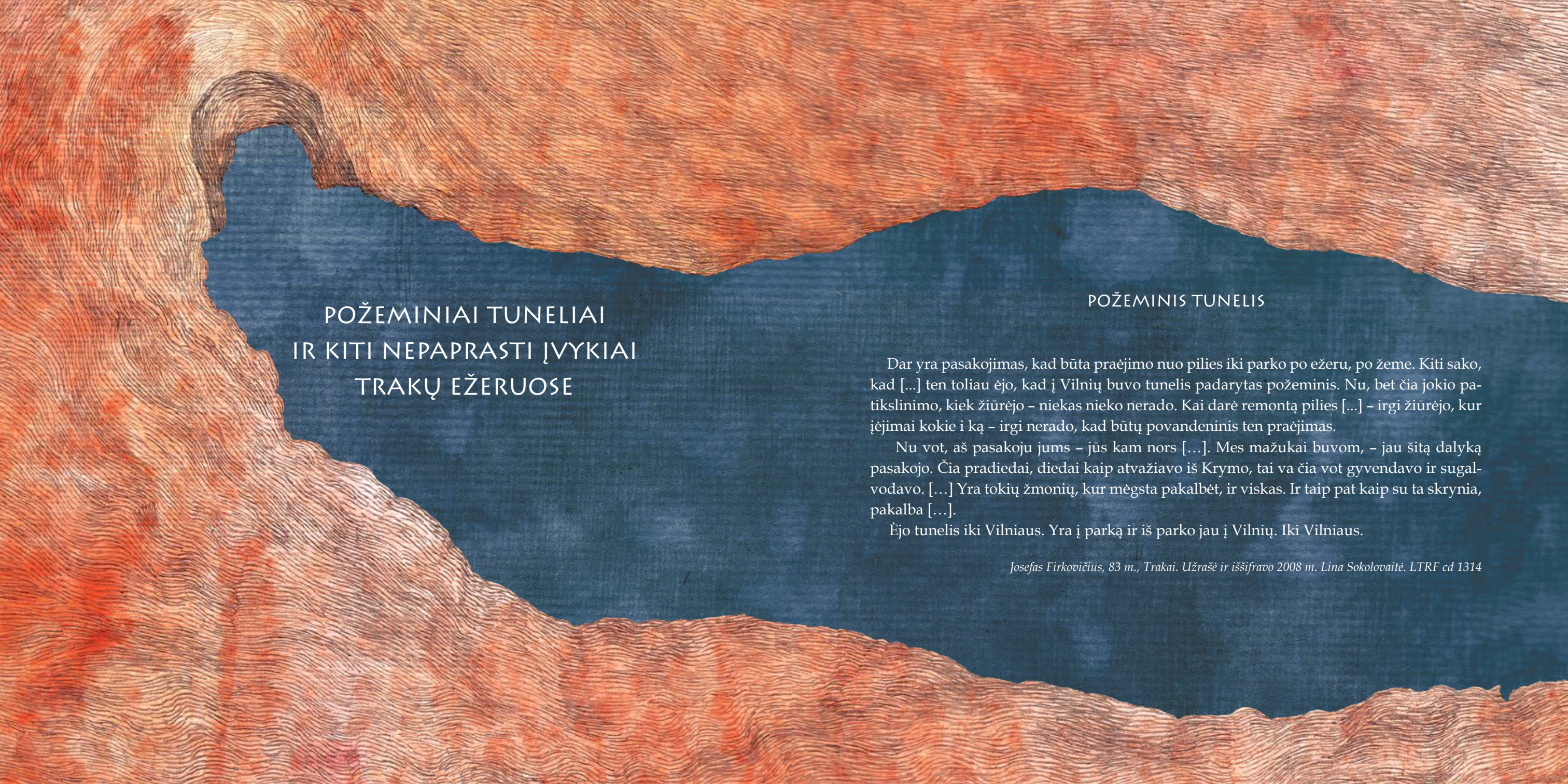
Feliksas Šalkauskas, 54 m., Klišabalės k., Kernavės apyl., Širovintų r. Užrašė 1969 m. Jurgis Dovydaitis. LTR 4112 (315)

VOKIEČIŲ TURTAI EŽERE

Tai sakė, kad žydai savo visą turtą mėtė į ežerą. [...] Tada per karą aš dar nebuvo čia, nu čia šita močiutė pasakojo, kad ėjo vokiečiai jau, nu kai jau juos varė, tai sakė – visą, visą tą savo turtą, ką turėjo, tai viską mėtė į ežerą. Tai čia tai tokia buvo...

Bronė Strasevičiūtė (Karpovič), g. 1932 m., Meglinų k., Semeliškių apyl. Trakuose gyvena nuo 1949 m. Užrašė 2008 m. ir įrašus iššifravo Lina Sokolovaitė. LTRF cd 1315-02

POŽEMINIAI TUNELIAI
IR KITI NEPAPRASTI ĮVYKIAI
TRAKŲ EŽERUOSE

POŽEMINIS TUNELIS

Dar yra pasakojimas, kad būta praėjimo nuo pilies iki parko po ežeru, po žeme. Kiti sako, kad [...] ten toliau ėjo, kad į Vilnių buvo tunelis padarytas požeminis. Nu, bet čia jokio patikslinimo, kiek žiūrėjo – niekas nieko nerado. Kai darė remontą pilies [...] – irgi žiūrėjo, kur įėjimai kokie i ką – irgi nerado, kad būtų povandeninis ten praėjimas.

Nu vot, aš pasakaju jums – jūs kam nors [...]. Mes mažukai buvom, – jau šitą dalyką pasakojo. Čia pradiedai, diedai kaip atvažiavo iš Krymo, tai va čia vot gyvendavo ir sugalvodavo. [...] Yra tokių žmonių, kur mėgsta pakalbėt, ir viskas. Ir taip pat kaip su ta skrynia, pakalba [...].

Ėjo tunelis iki Vilniaus. Yra į parką ir iš parko jau į Vilnių. Iki Vilniaus.

Josefas Firkovičius, 83 m., Trakai. Užrašė ir iššifravo 2008 m. Lina Sokolovaitė. LTRF cd 1314

TUNELIS IŠ TRAKŲ PILIES Į AUŠROS VARTUS

Mano mama pasakojo. Tėvas ar senelis jai sakydavo, kad ėjo iš Trakų pilies iki Aušros Vartų tunelis. Vaikas būdamas, dar pats juo ėjo. Ar tėvas, ar senelis, nežinau. Ėjo kažkokia procesija, ir jis – vaikas, dvylikos ar dešimties metų – kartu ėjo.

Liucija Juodkaitė (Steponavičienė), 61 m., kilusi iš Karageliškių k., Vievio sen., Elektrėnų sav. Gyvena Vilniuje. Užrašė 2005 m. Ida Stankevičiūtė. Skelbta iš: Vilniaus apylinkių padavimai, parengė Beata Piasecka, Ida Stankevičiūtė, Vykintas Vaitkevičius. Tautosakos darbai, t. XXXIII, V. 2005, p. 198-247

Bedugnės miškas, nes buvo vieta be dugno. Ten paskendo jautis ir dingo. Šalia yra Kuršių pelkės. Vorspa laukas. Pasakoja, kad Senuose Trakuose atvažiuodavo kunigaikštis ir ta vieta yra jo. Vienuolynas stovi jau apie 600 metų. Kunigaikštis turėjo pilis daugelyje vietų. Prie senos bažnyčios buvo kapinės. Pasakoja, kad dar karaliaus Jogailos laikais buvo nutiestas tunelis nuo Vilniaus iki Trakų. Kai vyras dirbo, tai pasakojo, kad po pilies kalnu buvo gražus tunelis. Po Vilniaus piliai vokiečiai buvo įsirengę kambarius.

Vinevič Česlav, g. 1923 m., ir Vinevič Marija, Trakų r., Senieji Trakai. A. Kuncevičius, LMA archeologijos skyriaus ataskaita Nr. 2325, p. 19

POŽEMINIAME KELYJE RASTAS AUKSINIS ŽIEDAS

Prie bažnyčios buvo pilis. Aplink buvo vanduo [vanduo buvo įleistas]. Paskui viskas išdžiūvo. Prie bažnyčios vandens seniai nėra. O iš kitos pusės yra – žmonės vis pakasdavo. Nuo pilies iki Trakų buvo požeminis kelias, ir nuo Trakų iki Vilniaus. Ten kažkas rado auksinį žiedą.

Žigul Elena, g. 1923 m., Senieji Trakai, ir Muraška Marija, g. 1932 m., iš Trakų m., gyv. Senuosiuose Trakuose. A. Kuncevičius, LMA archeologijos skyriaus ataskaita Nr. 2325, p. 19

POŽEMINIAI TUNELIAI IŠ UŽBURTOS PILIES

Kernavės kalnuose yra užburta pilis. Iš tos pilies eina požeminiai tuneliai. Kernavės tunelio pradžioje yra geležiniai vartai, Trakų tunelio gale – sidabriniai, o Vilniaus tunelio gale – auksiniai. Ties visais tunelio vartais yra vežikai. Kokio metalo yra vartai, tai tokio metalo yra ir vežikai. Kai ateis pasaulio pabaiga, tai tada žmonės juos ir pamatys, o dabar jie yra užrakinti tuneliuose. Jeigu kas juos dabar išvadotų, tai visą jų turtą turėtų, o vieno vežiko turtą paveža tik dvylika arklių. Kai bus pasaulio pabaiga, tai tada kalnai su kalnais susieis, taip pat susieis ir Kernavės kalnai. Iš trijų Kernavės kalnų iškils vežikai su vežimais. Pirmas vežimas vyks į Vilnių – jis bus auksinis, antras vežimas vyks į Trakus – jis bus sidabrinis, trečias vežimas vyks į Veliuoną – jis bus geležinis.

Ežeras ant milžino delno: lietuvių liaudies padavimai, sudarytojas Norbertas Vėlius. Vilnius: Mintis, 1955

TUNELIS IKI TRAKŲ

Zaltarūnų miškas buvo labai žymus. Ten yra kalnelis apvalus, gražus. Iš to kalnelio yra išėjimas, tunelis iš Kernavės per Nerį iki Trakų.

Lietūs kai užeina, tai gyvuliai įlenda į tą tunelį. Randa juos tik pavakare. Dabar viskas užaugo, užgriuvo.

*J. Juknevičius, 65 m., Pakalniškių k., Kernavės apyl., Širvintų r.
Užrašė 1969 m. I. Feldmanaitė ir A. Žygaitė. LTR 4115(55)*

KELIAS Į TRAKŲ PILĮ

Toks Virbelevičius sakydavo, kad iš šitos pusės, iš mūsų, ant Mindaugo kalno, yra aukso. Ir sakydavo, kad iš Mindaugo kalno eina kelias net į Trakų pilį. Tai tas tunelis tęsiasi maždaug, kaip pasakoja, iki Trakų ežero. Ir kaip numatyta senų žmonių, po dviejų tūkstančių metų iš to tunelio išeis kariuomenė. Tai jau bus nauja valdžia. Tada bus svieto pabaiga.

Štai taip.

Vanda Jakubickienė (Zašauskaitė), 46 m., Kernavė, Širvintų r. Užrašė 1969 m. Norbertas Vėlius. LTR 4113 (147)

VILKO DUOBĖ – TUNELIO IŠ KERNAVĖS Į TRAKUS VIETA

Ji [duobė] buvo iškasta. Bet kas ten buvo, jis paaiškina, kad yra tunelis iš Kernavės. Per Kernavę į Trakus ėjo tunelis po žeme. Ir tada ten, nežinau, kas turėjo, prie Rusijos ar ką, jie ėmė kasti. Ir tada ten nepaaiškėjo, kas ten yra.

Pastaba: Vilko duobė – tai nedidelė dauba Grabijolų (Žemaitiškių) miške, dešiniajame Neries krante, prie to paties pavadinimo pilkapyno.

Boleslav Martinka, 70 m., Aliejūnų k., Dūkštų sen., Vilniaus r. Užrašė 2003 m. Ida Stankevičiūtė. Skelbta iš: Tautosakos darbai, 2005, t. XXII (XXIX), p. 230-231, Nr. 25 [Vilko duobė – tunelio iš Kernavės į Trakus vieta]. Saugoma: NRP

VILKŲ DUOBĖ – TUNELIO Į TRAKUS VIETA

Vilko duobė šalia Pobar – ten tunelis buvo po vandeniu link Trakų. Ten kasinėjo, aukso ieškojo.

Bonifacijus Karpovičius, 62 m., Grabijolų k., Kazokiškių sen., Elektrėnų sav. Užrašė 2003 m. Ida Stankevičiūtė. Skelbta iš: Tautosakos darbai, 2005, t. XXII (XXIX), Vilniaus apylinkių padavimai, Nr. 26, p. 231. Saugoma: NRP

LIŠKIAVOS PILIS

Aš pamenu iš vaikystės – sakydavo, kad čia Laumės mūras. Toks volas akmenų apmūrytas... Skylė buvo ir, sako, toji skylė siekė net Trakus. Šnekėjo, kad tokį seną žmogų įleide buvo. Vienam kambarį jis rado šuniuką ir skrynią. Bet jis pasibaisėjo, sujudino tą virvę, kad ištrauktų. Dabar, sako, kad nukasė, tai nieko nebėr. Pasakojo, kad akmenis mėtė iš to urvo, moteris išlenda – maudosi...

Kai milžinai gyveno: padavimai apie miestus, ežerus, kalnus, akmenis, sudarė Bronislava Kerbelytė. Vilnius: Vaga, 1983, p. 76

PASLAPTINGI NUTIKIMAI
TRAKŲ PUSIASALIO KALNE

MARIJOS PASIRODYMAS

Tai, vaikeli, kalbėjo, kad pily buvo pasirodžiusi Marija. Kiti kalbėjo, kad čia, an to kalno buvo pasirodžiusi. Nu čia vat, parke, kur tas Šokių kalnas, ką mes vadindavom. Čia buvo, nu lygtai, vaikam. Nu jo, čia vaikam jinai buvo pasirodžius senais laikais.

*Bronė Strasevičiūtė (Karpovič), g. 1932 m., Meglinų k., Semeliškių apyl. Trakuose gyvena nuo 1949 m.
Užrašė 2008 m. ir įrašus iššifravo Lina Sokolovaitė. LTRF cd 1315-03*

BIRUTĖS KALNAS

[Ar sakė, kad šitame pusiasalyje yra toks kalnelis?] Yra. [Kaip jūs jį pavadino?] Kaip vadinosi – Parko kalnu... [Parko kalnas?] Taigi. [Ar girdėjote pavadinimą – Birutės kalnas?] Ak, tai šita šita... Girdėjau. Na, jie galvojo, kad šita... kas ten buvo – Birutė, kaip pasakyti, jos rezidencija čia buvo. [Ant to kalno?] Taip. Ir oi, – ant to. Po griūčių viskas sutrupėjo, apaugo, pradėjo kasinėti. Jie ten rado keletą tokių kaip kambarėlių... [O ar kalbėjo, kad šis kalnas buvo kažkaip prakeiktas? Kad ten gal prakeikta mergelė šiame kalne?] Šiame kalne? Buvo kalbų. Taip, jie sakė apie saloje esančią pilį [...].

Piotr Karpovič, g. 1933 m., Varnikų k., Trakų apyl. Užrašė 2008–2010 m. (rusų k. ir vietos lenkų dialektu) ir įrašus iššifravo Lina Sokolovaitė. LTRF cd 1316-06

KELIAUJANTYS EŽERAI

BALUOSYS

[...] Na, ir seniau ten nebuvo ežerų. Buvo tokia lygi pieva.

Seneliai pasakojo, kad girdi – toks užimas viršum. Kad ūžia tokia susukta juosta, kaip koks stulpas juodas eina.

Na, ir senelis ganė karves, jaučius ten visų, kaip seniau. Na, ir ant to jaučio sako:

– Stok, Balti, stok, Balti, Baluosi!

Ir paskui tiktai žiūri: tas stulpas pasiliejo ir pasidarė ežeras. Ir dabar pramintas Baluosiu nuo to laiko.

J. Saulėnienė, 65 m., kilusi iš Trakų, gyv. Grumblių k., Šilutės r. Užrašė 1960 m. L. Sauka, K. Grigas. LTRF 139 (4)

VILKOKŠNIS

Irgi ežeras Vilkokšnis pas mus. Seneliai man pasakojo, kad ten irgi taip ganydami bėgo, pamatė, kad toks pat jau vanduo užaina iš kur. Bėga, kur tas vanduo ėjo jau iš kalnų. Išnešė tokias griovas visur labai dideles. Ir tas senelis: „Žiūriu, – sako, – dar ana ir vilkas bėga per tą pievą“.

Sako:

– Ten vilkas bėga!

– Stok! – ar kaip ten pasakė, ir pasipylė [vanduo] ten iš kalnų, nubėgo.

Išnešė griovius ir pasiliko ežeras, Vilkokšniu pavadintas dabar.

J. Saulėnienė, 65 m., kilusi iš Trakų, gyv. Grumblių k., Šilutės r. Užrašė 1960 m. L. Sauka, K. Grigas.

Skelbta iš: Žemės atmintis: lietuvių liaudies padavimai, sudarė Bronislava Kerbelytė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1999 m., Nr. 72, p. 43; LTR 3426 (491); LTRF 139 (5)

NUSKENDĘ JAUČIAI EŽERE

Kadaise ežeras čia buvo, bet užaugo. Žmogus aręs su jaučiais, ir užgyliavo jaučiai. Ir įkrito į šitą ežerą net su žmogum. O išplaukė Trakuose.

Čia aš daug girdėjau ne iš vieno. Net su žagre jaučiai įkrito [į ežerą].

Vanda Jakubickienė (Zašauskaitė), 46 m., Kernavė, Širvintų r. Užrašė 1969 m. Norbertas Vėlius. LTR 4113 (143)

JAUČIAI TRAKŲ EŽERUOSE

JAUČIAI BEDUGNĖS EŽERE

Mano dėdė pasakojo, kad kada jis kunigavo, kartą jie atvedė girdyti jaučius prie Bedugnio. Diena buvo karšta, jaučiai nuo bimbalo ėmė lakstyti, vienas įpuolė į ežerą ir prigėrė. Sako, kad po kurio laiko jautį ištraukė iš Trakų ežero. Reiškia Bedugnis susisiečia su Trakų ežerais.

B. Augustauskas, 90 m., Žuklijų k., Onušio apyl. Užrašė 1937 m. S. Biziulevičius. LTR 1255 (269)

ŠKILIEŲ KALNAS, VELNIO DUOBĖ

Vieni sako, kad ty bažnyčia stovėjo, o kiti sakė, kad koks burtininkas gyveno, ty duobėj namelis stovėjo. Tai tep ir tep pasakojo. Pasakoja, kad kai bulių su karve miške ganė, tada jie nuskendo [ežere]. Atrado tada, sako, Trakų ežere.

P. Skrėpukas, Klėžiškių k., Aukštadvario apyl., Trakų r. Užrašyta 1993 m. LTR 3137 (143)

YPATINGI AKMENYS

AKMENYS „TRYS MIEGANTYS BROLIAI“ IR MEŠKOS PEČIUS

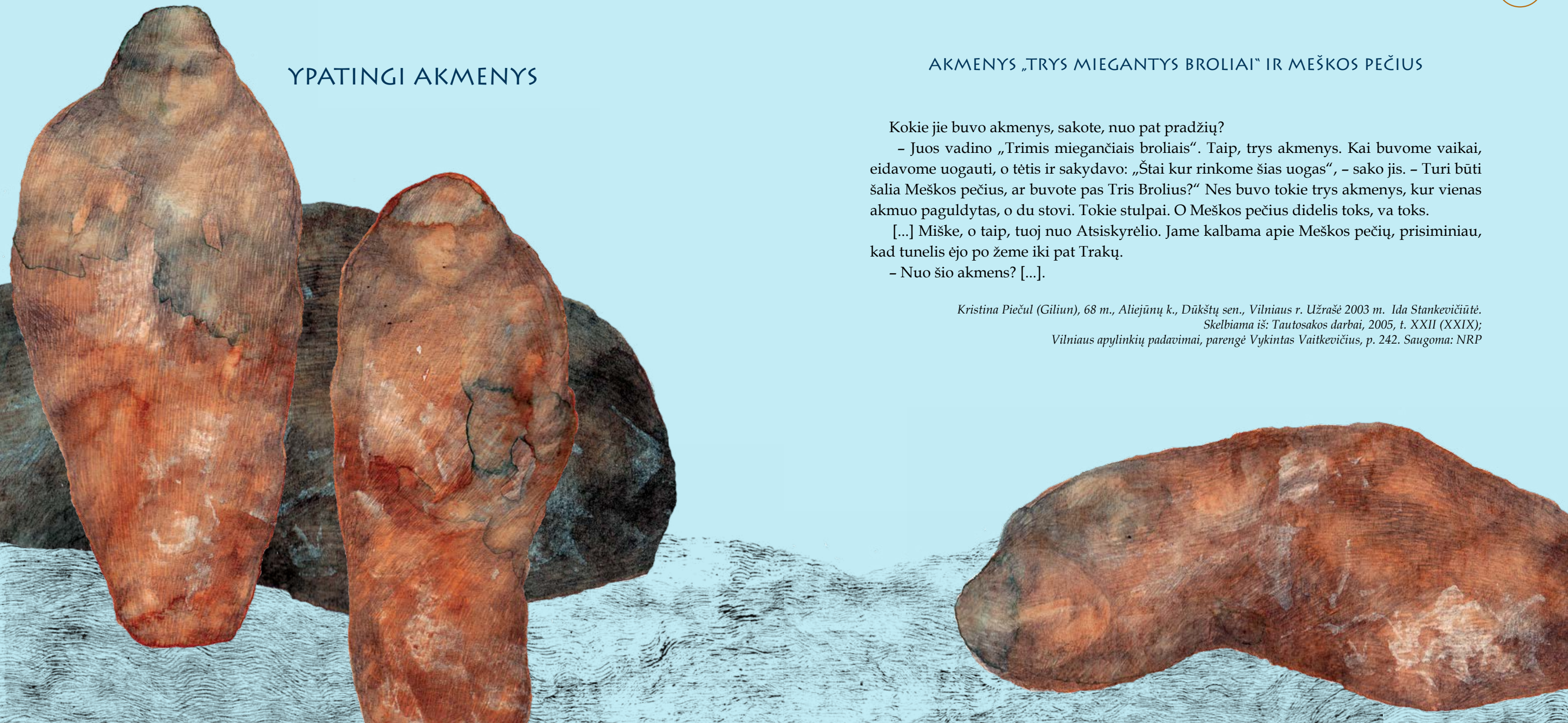
Kokie jie buvo akmenys, sakote, nuo pat pradžių?

- Juos vadino „Trimis miegančiais broliais“. Taip, trys akmenys. Kai buvome vaikai, eidavome uogauti, o tėtis ir sakydavo: „Štai kur rinkome šias uogas“, - sako jis. - Turi būti šalia Meškos pečius, ar buvote pas Tris Brolius?“ Nes buvo tokie trys akmenys, kur vienas akmuo paguldytas, o du stovi. Tokie stulpai. O Meškos pečius didelis toks, va toks.

[...] Miške, o taip, tuoj nuo Atsiskyrėlio. Jame kalbama apie Meškos pečių, prisiminiau, kad tunelis ėjo po žeme iki pat Trakų.

- Nuo šio akmens? [...].

Kristina Piečul (Giliun), 68 m., Aliejūnų k., Dūkštų sen., Vilniaus r. Užrašė 2003 m. Ida Stankevičiūtė. Skelbiama iš: Tautosakos darbai, 2005, t. XXII (XXIX); Vilniaus apylinkių padavimai, parengė Vykintas Vaitkevičius, p. 242. Saugoma: NRP

VELNIO PAMESTAS AKMUO

Liūtonių kaime, prie Žiežmarių, netoli Strėvos upės kranto, stovi didelis akmuo, kurį tik dešimt mergaičių, rankomis susikabinę, gali apimti. Apie tą akmenį yra toks padavimas.

Velniai, susikibę keturiese, nešė tą akmenį Senųjų Trakų bažnyčios durims išlaužti, bet akmuo iškritęs jiems iš rankų ir dabar begulįs toje pačioje vietoje, įsmigęs į žemę.

Liuda Jovaišytė, 64 m., Linkuva, Pakruojo r. Užrašė 1932 m. J. Spudaitė. LTR 337 (2)

ĮVAIRŪS PASAKOJIMAI

TRAKŲ TILTAI

Kitas padavimas byloja, kad Salos pilį su Pusiasalio pilimi jungė gulbių tiltas. Kitas tiltas, Karaimų gatvėje [per sąsiaurį], kažkodėl vadinamas geležiniu.

*Kurtz J., Wycieczka do Trok. Biblioteka Warszawska – 1847, p. 421
(Iš lenkų kalbos išvertė Trakų r. sav. viešosios bibliotekos kraštotyros skyriaus vedėja Jadvyga Kulikienė)*

TRAKŲ PILIS

Trakų kunigui prisisapnavo graži mergina, kuri prašė, kad jis nusiirtų į salą, ir ten, pilies griūvėsiuose, atlaikytų mišias. Tik perspėjo, kad jis nieko nepamirštų paimti, ko reikia mišioms – tada ją išvaduotų. Kunigas tris kartus laikė mišias, bet vis būdavo kažką pamiršęs. Taip ir liko siela neišvaduota.

*Padavimo užrašymo vieta nežinoma.
S. Biziulevičiaus iš lenkų į lietuvių kalbą išverstas variantas.
Saugoma LTR 132 KP 47 ir Trakų r. sav. viešosios bibliotekos kraštotyros skyriuje*

PONŲ TAKELIS „PANSKA DROŽKA“

Grafienė su arkliais važinėjo per ežerą. Todėl *Panska drožka* tą vietą pavadino.

Josefas Firkovičius, 83 m., Trakai. Užrašė ir iššifravo 2008 m. Lina Sokolovaitė. LTRF cd 1314-06

„ŽIEMOS KELIAS“ BERNARDINŲ EŽERE

[Ir kaip vadintot tą kelią savo kalba] Buvo ji *Zimova droga* [...]. Taip, *Zimova droga*, [...] lenkiškai daugiau – na *Zimowej drodze*. Kaip, kur tik stulpas stovi – tai priešais tą stulpą, į ežerą ten ėjo. Ir per ežerą – į Lentvarį. Iš Lentvario jau *Zimova droga*. Ten tokia bobutė gyveno [...].

Josefas Firkovičius, 83 m., Trakai. Užrašė ir iššifravo 2008 m. Lina Sokolovaitė. LTRF cd 1314

NUSKENDUSI VESTUVĖ PRIE UŽUTRAKIO

[Ar pasakojo Jūsų uošvienė, kad čia paskendusį yra kažkur vestuvė?] A, taip, pasakojo. [...] Ten prie Užutrakio, prie tų dvarų. Nu tai tas bagočius ženyjosi, ir tie tėvai turbūt nenorėjo, ar ką, kaip ten buvo nežinau, bet jie abudu nuskendo tada. [Ir jaunoji ir jaunikis?] Taip. Nu čia, kur vo ten ant to posūkio [...] Kur eina ten nuo Galvės [...] į Skaisčio [ežerą], kur susijungimas. O taip kiekvienais metais turi puskęsti žmogus. Tai čia tikrai tikrai.

Bronė Strasevičiūtė (Karpovič), g. 1932 m., Meglinų k., Semeliškių apyl. Trakuose gyvena nuo 1949 m. Užrašė 2008 m. ir įrašus iššifravo Lina Sokolovaitė. LTRF cd 1315-02

KARIOTIŠKIŲ VARDO KILMĖ

Neteisingai išverstas tas pavadinimas. Pavadinimas yra *Kara Tyš*. Yra tai: *Tyš* – dantys, o *Kara* – juodas. Karaimiškai. Ir, mano supratimu, tai yra pavadinimas to kaimo. [...] O ką reiškia? Aš tiksliai nežinau, bet čia [...] ar mūsų buvo ir ten lavonų daug buvo, ir pajuodavę dantys buvo? Pavadinta „Karotiškės“. Čia lietuvių mokslininkai – su kuo jie riša tą, „karo“? Tai man neaišku. Kažkur liko smegenyse [tai, ką pasakojau].

Michailas Zajančkovskis, 86 m., Trakai. Užrašė ir iššifravo 2008 m. Lina Sokolovaitė. LTRF cd 1312

APIE VELNIO DUOBĘ

Velnio duobė vardą turi dėl to, kad ten bažnyčia toje vietoje stovėjo. Ir ten buvo parapijos, kaip seniau, ir kažkaip kunigas labai nusidėjo ten... Na, ir šita bažnyčia nuėjo skradžiai žemės ir pasiliko Velnio duobė prakeikta.

A. Volskis, 64 m., Aukštadvaris, Trakų r. Užrašė 1973 m. Marta Juškaitė. LTRF mg. 1481, Nr. 24

TRAKAI TURI NUSKĖSTI

Dar buvo močiutė, ji kalbėjo, kad kažkokioj knygoj [skaičiusi] [...], kad Trakai turi nuskęst visi. Taip. Visi Trakai turi nuskęst. Bet kelintais metais, tai [turi įvykti], jinai nesakydavo. Bet sakydavo, kad Trakai turi nuskęst.

Bronė Strasevičiūtė (Karpovič), g. 1932 m., Meglinų k., Semeliškių apyl. Trakuose gyvena nuo 1949 m. Užrašė 2008 m. ir įrašus iššifravo Lina Sokolovaitė. LTRF cd 1315-02

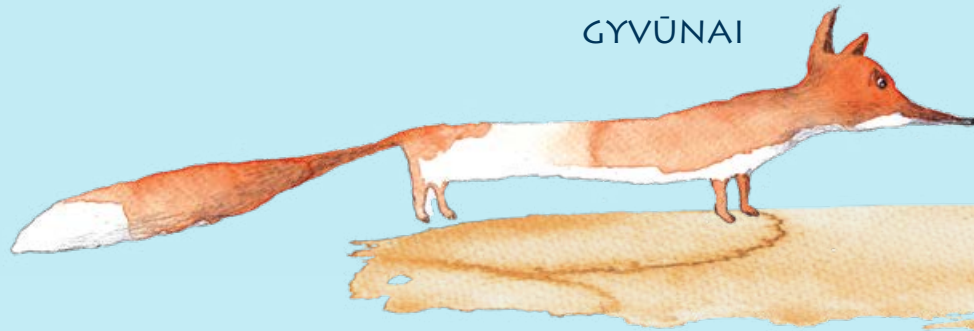
TRAKŲ ŽVEJŲ PRIETARAI

ŽMONĖS

- ☞ MOTERIS. Sutikti moterį einant į žvejybą – blogas ženklas. Tokiais atvejais rekomenduojama dėl ko nors sugrįžti namo.
- ☞ Jei moteris pereina ledą per giliausią ežero vietą – irgi blogai (J. Dzikiewicz, Trakai).
- ☞ Siuvant vilkimo tinklą, moteris neturi jo peržengti – tai nesėkmės ženklas.
- ☞ MOTERIS SU PILNU KIBIRU. Jei moteris eina su pilnu kibiru arba laiko rankoje bet ką – geras ženklas.
- ☞ MOTERIS EINA TUŠČIOMIS RANKOMIS. Blogas ženklas sutikti moterį su tuščiu kibiru arba tuščiomis rankomis.
- ☞ VYRAS. Sutikti vyrą – geras ženklas.
- ☞ ŽYDAS. Sutikti žydą taip pat žada gera.

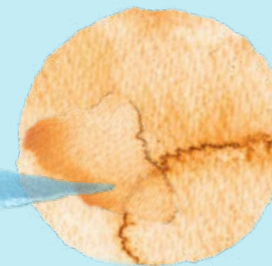
GYVŪNAI

- ☉ LAPĖ. Žvejojant negalima minėti lapės (du kartus tai girdėjau iš M. Matyžonkos iš Lorencuvo ir Denisowo iš Trakų).
- ☉ MEŠKA. Žvejojant negalima tarti žodžio „meška“. Anot K. Grynio iš Pierkos kaimo prie Akmenos ežero, pasakymas „lai meška užlipa ant tavo tinklo“ gali sukelti didelę nesėkmę: gali užsikabinti tinklas, gali nieko nepagauti arba gali atsitikti kita nelaimė.
- ☉ VOVERĖ. Jei kelią perbėga voverė – negerai (girdėjau kartą iš Słomskio iš Trakų).
- ☉ VILKAS. Minėti vilką – geras ženklas (išgirdau iš J. Dzikewicz iš Trakų).
- ☉ KIŠKIS. Sutikti kiškį – blogas ženklas.
- ☉ Susapnuoti kiškį reiškia sėkmingą žvejybą.
- ☉ Žvejojant negalima tarti žodžio „kiškis“. A. Madziewicz iš Varnikų teigimu, kiškio minėti nereikėtų, nes tinklas gali nuplaukti arba nepasiekti dugno.
- ☉ Kiškis, perbėgantis kelią iki dvyliktos, vidurdienio, žada gerą laimikį, po dvyliktos – blogą: tinklas gali plyšti ar panašiai arba gali atsitikti kitas blogas dalykas (K. Grynis).

LAIKAS

- ☉ PRIEŠPILNIS. Per priešpilnį pradėti tinklo gamybos nerekomenduojama.
- ☉ PILNATIS. Gaminti bučius ir pradėti tinklo gamybą rekomenduojama per pilnatį.
- ☉ Pirmadienis. Pirmadienis laikomas „tuščia“ diena, į žiemos žvejybą nevykstama. „Tuščias“ pirmadienis neturi „ž“ raidės, kuri yra žodyje „žuvis“ (W. Słomski, Trakai).
- ☉ ANTRADIENIS. Į žiemos žvejybą išvykstama antradienį. (lenkų kalba „antradienis“ turi raidę „r“, kuri yra ir žodyje „ryba“ (žuvis)). Antradienį žydai laiko palankia diena pradėti bet kokius darbus. Pagal Mozę, Dievas yra du kartus pasakęs, kad viskas, ką jis sukūrė tą dieną, yra gerai. Todėl žydai, ežerų nuomininkai, visada pradėdavo žvejoti antradienį.
- ☉ KŪČIŲ VAKARAS. Kūčių dieną rekomenduojama pradėti gaminti tinklą, numegzti bent kelias akutes. A. Madziewicz iš Varnikų pasakoja, kad tą dieną gaminti tinklus pradėdavo jo senelis ir visi jie buvo „sėkmingi“.

ĮVAIRŪS PRIETARAI

- ☉ TYLUS GAUDYMAS. Žuvis reikia gaudyti tyliai.
- ☉ ŠVILPIMAS. Negalima švilpti, kai kitas žvejys suka valą (W. Słomski, Trakai).
- ☉ Švilpimas prišaukia vėją.
- ☉ Žvejojant ežere negalima švilpauti, nes žuvis to nemėgsta. Sakoma: „Jei švilpsi, prišvilpsi į maišą“, tai reiškia, kad žvejyba bus nesėkminga.
- ☉ VOGTA ĮRANGA. Vogti meškerė ir masalas neša sėkmę.
- ☉ ŽVEJYBA PRIEŠAIS TINKLĄ. Priešais tinklą žuvų negaudykite. (J. Parszukow, Trakai).
- ☉ BLOGOS AKYS. Žvejai ypač jautriai reaguoja į „blogas“ akis turinčius žmones. Pavyzdžiui, P. Danisow iš Trakų papasakojo, kad kartą, jam sėkmingai žvejojant meškere, priėjo moteris ir sušuko: „Jėzau, žiūrėkite, kokią žuvį pagavo Denisow!“ Nuo tol jam žvejyba nesiseka. Jis kaltina moterį „blogomis akimis“. A. Madziewicz man pasakojo, kad yra tokių „įtartinų“ moterų (išvardija), kurias jis vadina žodžiu „lakūdra“. „Tai jau net ne moteris, ją susitikti būtų bėda, vargas“. Jan Dzikewicz aiškina, kad tokias akis turi žmogus, kurį motina maitino krūtimi, paskui nutraukė, paskui pasigailėjo ir vėl maitino – toks net pats sau kenkia tiek akimis, tiek visa savo esybe.
- ☉ SPJAUDYMAS. Ant pirmos pagautos žuvies rekomenduojama nuspjauti.
- ☉ Pirmai pagautai žuviai spjaunama į gerklę. Jei žuvis išsižioja ir sušnypščia – geras ženklas, jei ne – blogas (W. Strzelecki, Trakai).
- ☉ SKOLINIMAS. Tinklo ar meškerės „dėl sėkmės“ neskolinama.
- ☉ TINKLO PERŽENGIMAS. Siuvant ar gaminant tinklą nerekomenduojama niekam jo peržengti.
- ☉ Negalima peržengti ar peržergti tinklo arba meškerės, nes šie bus nesėkmingi.

Visi čia pateikti prietarai skelbti iš leidinio: RYBOŁÓWSTWO JEZIOR TROCKICH, sudarė etnologė M. Znamierowska (Prufferowa), 1930 m. ZORZA, Vilnius, p. 71-74

SANTRUMPOS

LLTI – Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas
 LTR – Lietuvių tautosakos rankraštynas
 LTRF – Lietuvių tautosakos rankraštyno fonoteka
 LMA – Lietuvos mokslų akademija
 NRP – Neris regioninis parkas
 LMTA – Lietuvos muzikos ir teatro akademija

QR TURINIO MEDŽIAGA

LMTA Muzikinio folkloro archyvas
 Nuotraukos iš Trakų istorijos muziejaus senųjų fotografijų rinkinio

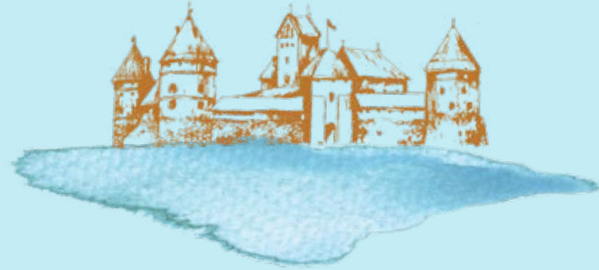

TRAKAI SENOSIOSE FOTOGRAFIJOSE

TRAKŲ APYLINKIŲ MUZIKINIS FOLKLORAS

SUDARĖ

Alvyga Zmejevskienė, Kristina Stankevičienė

SPECIALIOJI MOKSLINĖ REDAKTORĖ

Habil. dr. Nijolė Laurinkienė

QR SUDARĖ

Kristina Stankevičienė, Oleg Ševeliov

DAILININKĖ

Neringa Žukauskaitė

TEKSTŲ VERTĖ

Vertimų biuras LINGVOBALT

PROJEKTĄ FINANSAVO

PROJEKTĄ ĮGYVENDINO

PARTNERIAI

TRAKŲ APYLINKIŲ TAUTOSAKA

TRAKAI

EŽERŲ ATSPINDŽIUOSE:
LEGENDOS, PDAVIMAI, SAKMĖS

LEIDĖJAS

Trakų istorijos muziejus, Kęstučio g. 4, Trakai, LT-21104

SUDARĖ Alvyga Zmejevskienė, Kristina Stankevičienė

SPECIALIOJI MOKSLINĖ REDAKTORĖ Habil. dr. Nijolė Laurinkienė

QR SUDARĖ Kristina Stankevičienė, Oleg Ševeliov

DAILININKĖ Neringa Žukauskaitė

TEKSTĄ VERTĖ Vertimų biuras LINGVOBALT

SPAUSDINO

UAB „Vitae litera“, Savanorių pr. 137, Kaunas, LT-44146

Tiražas 300 egz.
2023 m.

ISBN 978-609-8056-39-6

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB)

Kas atrado Trakus ir iš Kernavės perkėlė sostinę į Senuosius Trakus? Ar girdėjai, kaip legendinis Vytauto Didžiojo žirgas gelbėjo karaimus nuo potvynių? Ar žinai, kaip atsirado didieji Trakų ežerai ir kodėl Galvė reikalauja aukų? Kokios paslaptys gaubia Galvės ežero salas ir dugne paskandintas lobių skrynias? Kur veda požeminiai Trakų ežerų tuneliai? Ar girdėjai apie mistinius nutikimus Trakų pusiasalio kalne? Kodėl Trakų žvejai bijo moterų „blogom akim“? Ar žinojai, kad Trakai kada nors turi nuskęsti?

Gausybę stebuklingų, neįtikėtinų istorijų ir nutikimų rasite šioje „Trakai ežerų atspindžiuose: legendos, padavimai, sakmės“ vaikams ir ne tik jiems knygelėje, kurios didžiausia vertė – autentiškai pateikta vietovės ir apie ją tautosaka, kadaise surinkta kraštotyrininkų iš Trakų apylinkių.

Atrask istorinę Lietuvos sostinę – Trakus – iš naujo! Pažink tautosaką, nusikeldamas į Trakų ežerų atspindžiuose mirguliuojantį stebuklingą legendinės vietovės mitinį ir mistinį pasaulį!

TRAKŲ
ISTORIJOS
MUZIEJUS

